Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar

Publication details, including instructions for authors
and subscription information:

<http://www.tandfonline.com/loi/sgff19>

Smärre meddelanden

Gunnar Andersson

Published online: 06 Jan 2010.

To cite this article: Gunnar Andersson (1896) Smärre meddelanden,
Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar, 18:6, 538-542, DOI:
[10.1080/11035899609445467](https://doi.org/10.1080/11035899609445467)

To link to this article: <http://dx.doi.org/10.1080/11035899609445467>

PLEASE SCROLL DOWN FOR ARTICLE

Taylor & Francis makes every effort to ensure the accuracy of all the information (the "Content") contained in the publications on our platform. However, Taylor & Francis, our agents, and our licensors make no representations or warranties whatsoever as to the accuracy, completeness, or suitability for any purpose of the Content. Any opinions and views expressed in this publication are the opinions and views of the authors, and are not the views of or endorsed by Taylor & Francis. The accuracy of the Content should not be relied upon and should be independently verified with primary sources of information. Taylor and Francis shall not be liable for any losses, actions, claims, proceedings, demands, costs, expenses, damages, and other liabilities whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with, in relation to or arising out of the use of the Content.

This article may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, loan, sub-licensing, systematic supply, or distribution in any form to anyone is

expressly forbidden. Terms & Conditions of access and use can be found at <http://www.tandfonline.com/page/terms-and-conditions>

Smärre meddelanden.

Hvad är *Folliculites* och *Paradoxocarpus*?

I den af NEHRING sedan 1891 i en serie publikationer omtalade och beskrifna »diluviala» torfmossen vid Klinge nära Cottbus i Brandenburg anträffades, jämte ett stort antal lätt bestämbara växtlämningar, äfven frön tillhörande arter, hvilkas rätta identifiering erbjudit synnerligen stora svårigheter. Därigenom att NEHRING sände dem världen rundt till museer och intresserade ha de emellertid blifvit i ovanlig grad uppmärksammade och till sist äfven rätt identifierade. Det var isynnerhet trenne fröslag, som ansågos böra beläggas med egna namn, ej minst därför att de kunde betraktas såsom denna »diluvialfloras» ledfossil, men också på den grund, att de ansågos såsom sannolikt härstammade från utdöda arter, eller t. o. m. möjligen utdöda släkten. De för dem uppställda släktena voro *Sclerocarpus* WEB., *Holopleura* WEB. (jämte det äldre *Cratopleura* CASP.) och *Paradoxocarpus* NEHR., hvilket senare namn snart nog fick vika för det af ZENKER redan 1833 bildade *Folliculites*. De frön, som benämndes med dessa namn, vunno äfven i intresse, då det visade sig, att de förekomma äfven på andra lokaler af »diluvial» ålder, samt hvad de två senare angå också i tertiära lager.

Sclerocarpus var det första af dessa släkten, som måste försvinna, då det 1891 lyckades mig¹ visa, att de till detsamma hänfödda fröna härstammade från *Najas marina* L. Längre

¹ Om *Najas marinas* tidigare utbredning under kvartärtiden. - Bot. Not. 1891.

dröjde det med de öfriga. WITTMARK och HENNINGS fäste visserligen uppmärksamheten på, att *Cratopleura* visade stor likhet med fröna af den extraeuropeiska nymphæacéen *Brasenia*, vanligt. ex. i Nordamerika, men det dröjde till 1893 innan WEBER-BAUER fastslog öfverensstämmelsen hvad släktet angår, och först 1896 bevisades det af mig, att den ännu lefvande *Brasenia purpureas* MICH. frön äro identiska med de såsom *Cratopleura* och *Holopleura* beskrifna.¹

Utaf de tre återstod således endast *Folliculites*, hvilken, oakadt så godt som alla framstående frökännare och växtpalaeontologer pröfvat sig på dess identifiering, var samma »Räthsselfrucht», som sedan år spökat i den hithörande tyska litteraturen. Bestämningsförsök saknas dock ingalunda, gående i de mest olika riktningar, men genom dem alla hade ej vunnits mera, än att ifrågavarande bildningar blifvit ordentligt beskrifna, särskildt af POTONIE² 1893, hvilken också utförligt behandlar den ganska omfattande litteraturen. Utom vid Klinge är *Folliculites* af WEBER anträffad i det »diluviala» torflagret vid Lützen-Bornholt i Schleswig-Holstein, af C. REID i den präglaciala Cromer Forest-bed och i den pleistocäna aflagringen vid Saint-Cross i Suffolk i England och af mig³ i de saulingar, som gjorts ur de intramoräna aflagringarna kring Köpenhamn. — Därjämte förekomma dessa frön massvis på en del ställen i den mellersta tertiären mellan Rhön, Thüringerwald och Fichtelgebirge, under en föga afvikande form (fig. 1 c), som blifvit kallad *F. Kaltennordheimensis*.⁴

Den 28 september i år lyckades dr KEILHACK⁵ att vid en exkursion nära Gollnow i Pommern anträffa *mogna* frön af den i så godt som hela Europa allmänt utbredda *Stratiotes aloides* L.

¹ Jfr härom: Über das fossile Vorkommen der *Brasenia purpurea* MICH. in Russland und Dänemark. K. Vet. Akad. Handl., Bih. 22 (1896). Afd. III. N:o 1. Där anföres äfven den hithörande litteraturen.

² *Folliculites Kaltennordheimensis* ZENKER und *Folliculites carinatus* (NEHRING) POT. Neues Jahrb. f. Min. Geol. u. Paleont. 1893. Bd II: 86—113.

³ Anf. st. sid. 12 och 15.

⁴ ZENKER skrifver dock -hemensis.

⁵ Naturwissensch. Wochenschr. d. 18 okt. 1896. — Jfr äfven NEHRING i Sitz. Ber. d. Ges. naturforsch. Freunde z. Berlin d. 20 okt. 1896. N:o 8.

Dessa igenkände han strax såsom identiska med *Folliculites*. Då han utlofvat en utförligare framställning af frågan, vill jag här icke på något sätt gå honom i förväg, hvarför det intressanta fyndet nu endast omtalas. Dock torde några ord, om orsaken till att denna arts frön ej förrän nu genom ett mera tillfälligt fynd kunnat bestämmas, vara på sin plats.

Stratiotes är i mera än ett afseende en intressant växt. Redan dess jämbreda, taggsågade, i en i vattnet delvis nedsänkt rosett anordnade blad tilldrager sig lätt uppmärksamheten genom sitt inom vår vattenväxtflora ovanliga utseende, men ännu egendom-

Fig. 1,

Frön af *Stratiotes aloides* L.

a. Frön af lefvande exemplar från trakten af Danzig (?). b. »*Folliculites carinatus*» fossil från Klinge. c. »*F. Kaltennordheimensis*» (= *Stratiotes aloides* L. var. *Kaltennordheimensis* ZENK.) fossil ur Tysklands tertiär. b. och c. efter POTONIÉ, a. efter KLINSMANN.

ligare är det, att af denna dioika art i Sverige och Finland och sannolikt också i Danmark ännu *aldrig ett enda hanexemplar anträffats*, medan helt säkert millioner honexemplar finnas. Detta gör naturligtvis, att växten ej kan sätta frö hos oss. Sannolikt har förhållandet varit detsamma under hela den postglaciala tiden, ty af *Stratiotes*, som troligen invandrade redan under senare delen af furens tid, är ännu aldrig ett enda frö funnet i våra jämförelsevis väl undersökta växtförande postglaciala bildningar.

Den nuvarande utbredningen af arten i Sverige är rätt egen-
domlig. Den förekommer i Skåne på något mera än 20 ställen i
provinsens södra och östra delar, men saknas i nordvestra delen,
liksom i Halland och Bohuslän; inom Småland är den sällsynt,
finnes talrikare i Östergötland och de mellansvenska provinserna,
medan den inom Vestergötland, Värmland, södra Dalarne, Ge-
strikland och Helsingland endast finnes på ett fåtal ställen och
när sin nordgräns vid Söderhamn och Hanebo i sistnämnda pro-
vins. Utaf denna utbredning skulle man vara böjd att sluta till
en östlig invandring, om arten ej i Finland helt saknades i de
vestra delarne. Mot norr når den här ända upp i Kemi lapp-
mark. I Skandinavien fortplantar den sig uteslutande genom
grenskott, genom hvilka äfven dess spridning måste ske, men den
blommar rikligt. Egendomligt nog lär enligt KLINSMANN¹ i norra
Tyskland hanväxten vara vida sällsyntare än honväxten, hvilken
senare i vissa trakter t. o. m. alldeles saknas. — Nu i korthet
angifna förhållanden, på hvilkas sannolika orsaker här ej är
stället att ingå, orsaka emellertid att det är så godt som omöj-
ligt att erhålla frön af *Stratiotes* till jämförelsematerial. Då där-
till kommer att afbildningar af fröna antingen helt saknas i de
större systematiska arbetena, eller äro fullständigt felaktiga,² är det
tydligt, att alla identifieringsförsök måste i hög grad försvåras.
Så har t. ex. prof. NATHORST och jag mångfaldiga gånger talat
om sannolikheten af att *Folliculites* och *Stratiotes* vore detsamma,
utan att denna idé dock kunnat blifva annat än ett löst hug-
skott. Detsamma gäller med andra växtarter. Så t. ex. finnes
vid Klinge ett icke namngifvet, litet, synnerligen karaktäristiskt,
glänsande fröslag, ännu okänt, men våra ej alltför osannolika
förmodanden, att det möjligen härstammar från *Hydrocharis*
eller *Elodea*, ha ej kunnat öfvergå till visshet i någon riktning,

¹ Ein Beitrag zur Entwicklungsgeschichte von *Stratiotes aloides*. Bot.
Zeit. 1860, s. 81.

² Så äro t. ex. de i GÄRTNERS: »De fructibus et seminibus» afbildade vida
mera öfverensstämmande med tjugtals andra arters frön än med *Stratiotes*.

på grund af omöjligheten att anskaffa mogna frön af dessa allmänt utbredda vattenväxter.

GUNNAR ANDERSSON.

Beriktigande.

Beklagligen har jag gjort mig skyldig till en missuppfattning, då jag i min uppsats »En återblick på geologiens ställning, etc. (sid. 448, noten) säger, att J. F. NYSTRÖM i sin »Handbok i Sveriges geografi» påstått, att södra och sydvästra delarne af Sverige fortfarande äro stadda i sänkning. Docenten NYSTRÖM har nämligen fäst min uppmärksamhet därpå, att han talar om *Östersjöns* (icke om Sveriges) »södra och sydvästra kuster», hvar-est enligt hans mening »sannolikt en sänkning nu eger rum». Den anförda noten i min uppsats bör följaktligen utgå.

A. G. NATHORST.